

การเลือกตั้ง 2562 : เส้นทางการประชาธิปไตยภายใต้อำนาจนิยม

The Election 2562 : Democracy under Authoritarian Time Line

กัณตพัฒน์ ชนะบุญ (Kantaphat Chanaboon)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

Assistant professor, Department of Political Science, Rajabhat Rajanagarindra University

E-mail : kantaphat.cha@mail.rru.ac.th

Received: 20 September 2019

Revised: 18 November 2019

Accepted: 13 December 2019

บทคัดย่อ

แนวคิดประชาธิปไตยกับอำนาจนิยมถือเป็นแนวคิดที่อยู่ตรงกันข้าม หากแต่คุณลักษณะของแนวคิดประชาธิปไตยเป็นที่นิยมในหลายประเทศ ทั้งนี้เพราะเป็นแนวคิดที่นำมาซึ่งผู้ปกครองที่เป็นที่ยอมรับด้วยวิธีการการเลือกตั้ง ที่เป็นหลักการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย หากแต่ในประเทศที่เกิดการรัฐประหารและมีการสถาปนาผู้ปกครองโดยไม่เป็นไปตามครรลองประชาธิปไตย การใช้อำนาจแบบอำนาจนิยมของผู้ปกครองก็เข้าแทนที่ ซึ่งจะส่งผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนที่ต่างเฝ้ารอการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นอีกครั้ง ในช่วงระหว่างประชาธิปไตยกำลังถูกลดทอนลงกับการสะสมอำนาจนิยมของกลุ่มบุคคลที่ครองอำนาจทางการเมือง ย่อมทำให้กลุ่มบุคคลที่ครองอำนาจมีแนวโน้มนำกลุ่มอำนาจเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองตามขั้นตอนของประชาธิปไตยภายใต้บรรยากาศที่ยังไม่เปิดกว้างทางการเมือง

งานเขียนชิ้นนี้ต้องการชี้ให้เห็นถึงลักษณะของประชาธิปไตยกับลักษณะของอำนาจนิยมที่มีเกื้อกูลกันและกัน โดยกลุ่มบุคคลทางการเมืองบางกลุ่มที่มีอำนาจได้ใช้อำนาจนิยมกำหนดวิธีการเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองจนสำเร็จท่ามกลางสังคมการเมืองที่ใช้สิทธิและเสรีภาพเรียกร้องในเชิงสนับสนุนและคัดค้าน

คำสำคัญ : ประชาธิปไตย, อำนาจนิยม, การเลือกตั้ง

Abstract

The concept of democracy and power is considered the opposite. But the characteristics of democratic concepts are popular in many countries. This is because it is a concept that brings parents who are accepted with the election method. That is one of the principles of democracy But in the country where the coup d'etat and the guardianship were established without a democratic process The power of parental power is replaced Which will affect the lives of people who are waiting for the upcoming elections again During the period of democracy was reduced to the accumulation of power among the people who dominated political power. Would cause a group of people who have power to tend to lead the power group into the political process in accordance with the democratic process under an open political atmosphere.

This writing needs to point out the characteristics of democracy and the characteristics of popular powers that are complementary to each other. By political groups that have the power to exercise power to determine how to enter the political process until the political society that uses rights and freedoms to support and oppose.

Keywords : Democracy, Authoritarian, Election

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงการเมืองกับรัฐประหาร คงไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่จะนำทั้งสองเรื่องมาประกอบเข้าด้วยกัน หากแต่ผู้เขียนต้องการที่สะท้อนให้เห็นถึงการเมืองการปกครองที่ต้องอาศัยหลักคิดทางปรัชญาการเมืองที่เน้นการปกครองประเทศที่ดีควรจะต้องทำอย่างไร ผู้นำประเทศที่ดีควรจะเป็นอย่างไรและประชาชนควรจะต้องเลือกผู้ปกครองที่ดีได้อย่างไร ซึ่งคำถามดังกล่าวย่อมบ่งชี้ได้ถึงคำตอบที่ยากพอสมควร หากแต่แนวคิดเสรีนิยมปรากฏแพร่หลายในประเทศใด ๆ ย่อมได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้ปกครองและประชาชนย่อมเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากประเทศเผชิญกับ แรงกดดันทางการเมืองจากกลุ่มอำนาจนิยมที่เข้ามามีบทบาททางการเมือง ย่อมส่งผลให้การบริหารและการปกครองประเทศมีแนวโน้มสู่การเรียกร้องสิทธิทางการเมืองต่าง ๆ จากประชาชนและพร้อมที่จะโต้ตอบผ่านช่องทางต่าง ๆ ต่อผู้ปกครองภายใต้กลุ่มอำนาจนิยม ที่พยายามเลี้ยงตัวเองและพวกพ้องให้อยู่ในเส้นทางทางการเมือง ดังนั้นประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ไม่ใช่เพียงแค่กำหนดรูปแบบและเนื้อหาโดยกลุ่มอำนาจนิยมเท่านั้น หากแต่ต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนให้มากที่สุดมากกว่าจะอาศัยเสียงของประชาชนเป็นฐานเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง

ในสังคมหนึ่ง ๆ นอกจะเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ยังต้องเรียนรู้ถึงการเคารพกฎเกณฑ์ กติกา และระเบียบของสังคมนั้น ๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและความมั่นคงของรัฐ หากแต่ความปลอดภัยชีวิตและความมั่นคงของรัฐนั้นย่อมขึ้นอยู่กับระบอบการปกครองและโครงสร้างการปกครอง จะเป็นแบบเผด็จการหรือแบบประชาธิปไตยหรือสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ตลอดจนประชาชนในประเทศให้ความร่วมมือและสนับสนุนหรือคัดค้านต่อต้านในการใช้อำนาจปกครองของผู้ปกครองหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ไม่ว่าประเทศจะปกครองในระบอบและรูปแบบใดต่างมีคุณลักษณะของการปกครองที่แตกต่างกันและคล้ายคลึงกันหรืออาจจะเป็นลักษณะของการผสมผสานกันของหลักการการปกครอง ซึ่งในที่นี้จะขอพิจารณาประเด็นว่าด้วยการเมืองดังนี้

การเมืองเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีขึ้นทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่ง ซึ่งอำนาจในการจัดสรรแบ่งปันซึ่งผลประโยชน์หากผลประโยชน์ลงตัวก็สะท้อนให้เห็นการประนีประนอมทางการเมืองเกิดขึ้น (Compromise) นั้นหมายความว่า การเมืองเป็นการสร้างความเข้าใจที่มีต่อกันระหว่างสองฝ่ายไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งตำแหน่ง อำนาจผลประโยชน์

หากมีการตั้งคำถามว่า การเมืองคืออะไร ย่อมเป็นสิ่งที่พิจารณาถึงคำตอบที่ไม่แน่นอน และยากที่จะเข้าใจและจำแนกให้ชัดเจน แต่หากพิจารณาจากนักวิชาการต่าง ๆ ย่อมสามารถพิจารณาได้ถึง ความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่า การรับรู้ ประสบการณ์ และการเข้าใจของแต่ละบุคคล ดังที่ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2554, หน้า 13) ได้ชี้ถึงประเด็นนี้ว่า การเมืองในปัจจุบันได้มีผู้นิยามศัพท์การเมืองอยู่ 2 แนวทาง คือ แนวทางแรก การเมืองเป็นของกิจกรรมมนุษย์ที่มีลักษณะเจาะจงและมีขอบเขตจำกัด ซึ่งเป็นการมองว่า กิจกรรมทางการเมืองทั้งหลายของมนุษย์มีแหล่งที่สถาบันทางการเมือง เช่น กลุ่มทหาร กลุ่มอิทธิพล พรรคการเมือง รัฐสภา รัฐบาล การเลือกตั้ง ขบวนการปฏิวัติ เป็นต้น ส่วนแนวทางที่สอง มองว่า การเมืองเป็นกิจกรรมที่กว้างขวางและเกิดขึ้นทั่วไป เช่น โรงงาน โรงเรียน สโมสร ครอบครัว เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมกรณีนี้ถือเป็นกระบวนการทางการเมืองของสังคม และนั่นย่อมสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาการเมืองเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเฉพาะสถาบันทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมืองนั้นค่อย ๆ ขยายเข้าไปในสังคมเล็ก ๆ จนถึงสังคมขนาดใหญ่กลายเป็นกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลทั่ว ๆ ไป ซึ่ง ชัยอนันต์ สมุทวณิช ยังชี้ต่ออีกว่า การศึกษาการเมืองย่อมไม่สามารถแยกออกจากสังคมได้ ทั้งนี้เพราะทั้งการเมืองและสังคมต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแยกไม่ออก นั้นหมายความว่า การศึกษาการเมืองเป็นการอธิบายถึงขอบเขตที่จำกัดถึงโครงสร้างอำนาจรัฐที่มีอำนาจทางการเมือง อำนาจตัดสินใจของคนกลุ่มจำนวนน้อยที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนกลุ่มใหญ่ในสังคมถึงแม้คนในสังคมส่วนใหญ่อาจจะรับรู้หรือไม่รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง หากพิจารณาจาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2554) ที่ชี้ว่า การให้ความหมายการเมือง ก่อนข้างได้รับอิทธิพลทางความคิดจาก Aristotle ที่กล่าวถึงการเมืองว่าเป็น “ชุมชนการเมือง” ซึ่งชุมชนการเมืองนี้ต่างมีโครงสร้างอำนาจรัฐที่มีผลบังคับเหนือโครงสร้างอำนาจชุมชน กล่าวคือ การเมืองเป็นเรื่องของรัฐที่มีอำนาจทางการเมืองเหนือชุมชน สังคม ซึ่งคำว่าชุมชนการเมืองของอริสโตเติลเปรียบเป็นชุมชนการเมืองของรัฐนั่นเอง ขณะที่ สิทธิพันธุ์ พุทธหุณ (2544, หน้า 29) ได้ชี้ว่า การเมือง คือ เรื่องราวของรัฐที่อยู่ในฐานะผู้มีอำนาจรัฐสูงสุดในรัฐ และมีอำนาจกำหนดกฎ ระเบียบเพื่อใช้ในรัฐ ซึ่งรัฐในที่นี้ย่อมเปรียบรัฐเป็นองค์กรสูงสุดที่ใช้อำนาจทางการเมืองและอำนาจรัฐในการพัฒนาประเทศ ซึ่งในประเด็นนี้ย่อมสอดคล้องกับ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2554) ได้เสนอไว้เกี่ยวกับนิยามการเมือง

Miller (1962, p. 4) ได้ชี้ว่า การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้งในแง่ผลประโยชน์ และนั่นยังทำให้มองเห็นได้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะผลประโยชน์ แต่ถ้ากลุ่มบุคคลต่าง ๆ สามารถสร้างความเข้าใจและตกลงประนีประนอมกันได้ ในผลประโยชน์ ย่อมทำให้เข้าใจได้ว่าการเมืองเป็นสิ่งที่แต่ละคนสามารถตกลงกันได้ หากผลประโยชน์ที่มีการแบ่งปันจัดสรรได้อย่างเท่าเทียม ดังที่ McKenzie (1969, p. 13) ชี้ไว้ว่า การเมืองเรื่องเกี่ยวกับการประนีประนอมระหว่างสองฝ่ายที่สามารถตกลงกันได้

ประชาธิปไตยภายใต้อำนาจอานิยม

1. ประชาธิปไตย

คำว่า ประชาธิปไตย เป็นคำที่มาจากการผสมระหว่าง “ประชา หมายถึง หมู่คนหรือปวงชน กับคำว่า อธิปไตย หมายถึง ความเป็นใหญ่ หรือแปลโดยรวมว่า ความเป็นใหญ่ของประชาชน” (ปริดี พนมยงค์, 2552, หน้า 349) ซึ่ง “กำเนิดของประชาธิปไตยเริ่มที่เอเธนส์และเป็นต้นแบบประชาธิปไตยให้ประเทศต่าง ๆ นับตั้งแต่ศตวรรษที่สิบแปดเป็นต้นมา” (ไชยันต์ ไชยพร, 2540, หน้า 4) ซึ่งประเด็นเรื่องประชาธิปไตยได้ส่งผลต่อการเมืองการปกครองของประเทศต่าง ๆ ที่เน้นให้พลเมืองได้มีสิทธิขั้นพื้นฐานทางการเมืองและการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่สำคัญๆของประเทศ

อย่างไรก็ดี การให้ความหมายของคำว่าประชาธิปไตย ย่อมมีบุคคลที่หลากหลายในวงวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ระบุไว้อย่างเด่นชัด โดยที่มีการกล่าวถึงกันบ่อย คือ คำกล่าวของ อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ที่กล่าวถึงประชาธิปไตยว่าเป็น “การปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน” (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2544, หน้า 219) หรือพจนานุกรมภาษาอังกฤษฉบับออกซ์ฟอร์ด กำหนดว่าเป็น “ระบอบการปกครองของรัฐบาลที่ประชาชนทุกคนในประเทศมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตัวแทนของตน” พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานระบุว่ามันคือ “ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่, การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่” ขณะที่ ประเวศ

วะลี กล่าวถึงประชาธิปไตยคือการลดอำนาจรัฐ และเพิ่มอำนาจประชาชน ซึ่งหากพิจารณาดังเช่น หมอประเวศ วะลี แล้ว ย่อมบ่งชี้ถึงการให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นสำคัญ อีกทั้งการที่ประชาชนจะมาร่วมกันเป็นชุมชนแล้วแสดงออกซึ่งความเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดนั้น ระบอบการปกครองจะต้องกำหนดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนอย่างเสมอภาคและทั่วถึงทั้งประเทศ หรือแม้แต่ เกษียร เตชะพีระ ก็ตอกย้ำความหมายของประชาธิปไตย คือ “การปกครองโดยประชาชน อันเปรียบตรงกันข้ามกับการปกครองโดยคน ๆ เดียวหรือโดยคนไม่กี่คน” (เกษียร เตชะพีระ, 2558, หน้า 36)

กระนั้นก็ดี บริบทคำว่า “ประชาธิปไตย” ดูเหมือนจะมีความย้อนแย้งในตัวของมันเอง ซึ่งหากนำกรอบความคิดตะวันตกมาใช้คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ว่า “ประชาธิปไตย คือ อำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชน” ซึ่งถือเป็นหลักสากลที่ทุกประเทศยึดถือ หากแต่ด้วยบริบทภายใต้แต่ละประเทศมีความแตกต่างทางประวัติศาสตร์ การเมือง สังคม ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม การนำเอาประชาธิปไตยแบบตะวันตกไปใช้เป็นระบอบการปกครองของประเทศย่อมต้องผ่านร้อนผ่านหนาวมาพอสมควร ทั้งนี้เพราะระยะเวลาจะเป็นเครื่องพิสูจน์ประชาธิปไตยว่ามีความแตกต่างในทางปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี นั้นหมายความว่า ในความเหมือนของประชาธิปไตยก็มีความแตกต่างกันในรายละเอียดหรือผลที่เกิดจากการใช้ระบอบประชาธิปไตยที่ความแตกต่างกันย่อมนำไปสู่ความมั่นคงและไม่มั่นคงของระบอบประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นหลัง พ.ศ. 2475 ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นมาลอย ๆ และก็ไม่ใช่เรื่องของโชคชะตา หากแต่เป็นเรื่องของการนำเอาทฤษฎีประชาธิปไตยเข้ามาปะทะกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และทำให้เกิดการผสมและค่อยๆ พัฒนา ประยุกต์ให้เกิดขึ้นจริงกับสถานการณ์ทางการเมือง อาทิ การมีรัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง การเลือกตั้ง ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพและไม่ถูกจำกัดสิทธิใด ๆ ทางการเมือง มีองค์กรถ่วงดุลและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งประเด็นดังกล่าวหากถูกนำไปใช้ให้เกิดความต่อเนื่องไม่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบอย ไม่มีเปลี่ยนรัฐบาลบอย ไม่มีการห้ามรวมกลุ่มจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นบางครั้งบางคราว ไม่มีแทรกแซงองค์กรอิสระจากรัฐบาล ตลอดจนไม่มีการรัฐประหารก็จะนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่ก้าวหน้าแบบมั่นคงได้ หากแต่ตรงกันข้ามก็นำไปสู่ประชาธิปไตยที่ไม่มั่นคงได้เช่นกัน เดียวกัน ซึ่งจะว่าไปแล้วประเทศที่พัฒนาแล้วในหลาย ๆ ด้านก็กลายเป็นต้นแบบประชาธิปไตยให้แก่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทย

อะไรคือประชาธิปไตย ? เมื่อกล่าวถึงความหมายของประชาธิปไตยคือการปกครองโดยประชาชนหรือการปกครองด้วยเสียงข้างมากของประชาชนนั้น ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า สิ่งที่ชี้ให้เห็นภาพของความเป็นประชาธิปไตย คือ การแสดงออกได้ในเชิงปฏิบัติภายใต้สถานการณ์ที่ปกติหรือขัดแย้งที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าหรือเหตุการณ์ที่มีการเตรียมการล่วงหน้า อาทิ การเผชิญกับการถูกเอาเปรียบในสถานที่ทำงานในองค์กรจากหัวหน้าองค์กร หรือการเตรียมการเรียกร้องและประท้วงผู้นำประเทศที่ฉ้อฉลหรือมี

แนวโน้มเป็นเผด็จการ แล้วอะไรคือข้อบ่งชี้ประชาธิปไตยที่สำคัญ อย่างที่ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของประชาธิปไตยไว้ คือ (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2557, หน้า 213)

1. ประชาธิปไตยต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นกติกาสูงสุดและรัฐธรรมนูญต้องมีธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่ให้อำนาจเป็นธรรม

2. ราษฎรต้องได้รับการศึกษาจนมีความกล้าหาญทางจริยธรรม เพื่ออุทิศตนรับใช้ประเทศชาติ

3. ประชาธิปไตยที่มีเนื้อหาสาระนั้น ไม่จำเป็นต้องมาจากประเทศอื่น

จากกรณีข้างต้นอะไรคือสิ่งที่จะทำให้บุคคลสามารถทำเช่นนั้นได้ ซึ่งในที่นี้ปัจจัยที่บ่งชี้คือ การที่บุคคล ๆ หนึ่งมีความตระหนักในตนเองด้วยเหตุผลและศีลธรรมที่ชอบธรรมที่พร้อมจะตอบโต้ความไม่ถูกต้องหรือมีแนวโน้มที่จะไม่สนับสนุนผู้ปกครองแบบเผด็จการหรือนิยมในอำนาจ

2. อำนาจนิยม

อำนาจนิยม (Authoritarianism) คือ การปกครองที่อำนาจรวมศูนย์ที่คน ๆ เดียว และคน ๆ นั้นมีแนวโน้มทำให้การใช้อำนาจตามอำเภอใจหรือตามอารมณ์ตนเอง ซึ่งมี 2 ระดับ คือ อำนาจนิยมระดับไม่เข้มงวดกับอำนาจนิยมระดับเข้มงวด ซึ่งสิ่งที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างการใช้อำนาจในสองระดับนั้นคือประชาชนผลประโยชน์และสื่อ กล่าวคือ ความไม่เข้มงวดในการใช้อำนาจทางการเมืองย่อมสะท้อนได้จากความมีเหตุผลของประชาชนในการดำรงชีวิต เมื่อเทียบกับความเข้มงวดในการใช้อำนาจเมื่อ “ประชาชนกับผู้ปกครองมีแรงจูงใจที่ต่างกันอันจะนำไปสู่พฤติกรรมที่ต่างกันไม่ว่าการปกครองนั้นจะเป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการ” (Gandhi, 2008, p. 9)

การใช้ใช้อำนาจย่อมสะท้อนถึงท่าทีความเป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการ มีข้อบ่งชี้ได้จากตัวบุคคลที่แสดงออกเชิงพฤติกรรมดังนี้ เน้นอำนาจทางบริหาร ปกครอง นโยบายและการตัดสินใจไว้ศูนย์กลาง เน้นกฎเกณฑ์ที่เข้มงวด เน้นสร้างเครือข่ายเฉพาะกลุ่มและพวกพ้อง จากกรณีดังกล่าวย่อมพิสูจน์ความโน้มเอียงของผู้ใช้อำนาจที่จะเข้าข่ายกลายเป็นเผด็จการอำนาจนิยมผู้เผด็จการเบ็ดเสร็จ ซึ่งจะผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ในทางตรงกันข้ามประชาชนจะมีท่าทีต่อการใช้อำนาจแบบเข้มงวดทันทีโดยเรียกร้องประท้วง และนั่นก็เป็นผลให้ “เผด็จการมีแนวโน้มไม่ยอมรับการเรียกร้องและการใช้สิทธิของประชาชน” (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2542, หน้า 93) ซึ่งยากที่จะหลีกเลี่ยง

ความทับซ้อนระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยมภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองนับตั้งแต่ปี 2557-2562 ได้กลายเป็นบทพิสูจน์ถึงประชาธิปไตยภายใต้อำนาจนิยมที่ใช้กระบวนการทางการเมืองแบบเสรีนิยมเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาททางการเมืองภายใต้กติกาทางการเมืองของกลุ่มอำนาจนิยม หากแต่บริบททางการเมืองภายใต้ประชาธิปไตยแบบพหุนิยมที่มีหลากหลายกลุ่มได้กลายเป็นสิ่งกดดันให้กลุ่มอำนาจนิยมเร่งให้เกิดประชาธิปไตย ทั้งเป็นเพราะบุคคลในสังคมไทยต่างมี “ความเชื่อ ทศนคติ ความคิดเห็น ค่านิยมและบุคลิกภาพที่ไม่เอากลุ่มอำนาจนิยมแบบเผด็จการ”(อนุสรณ์ ลิมมณี, 2542, หน้า 78) ที่ปราศจากกระบวนการทางการเมืองที่จะได้ผู้แทนเข้าสภา แต่แล้วในช่วงเวลาดังกล่าวก็มีการกำหนด

เส้นทางสู่ประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไปผนวกกับกระแสกดดันจากสังคมและกลุ่มนักการเมืองเป็นระยะๆ เพื่อให้รัฐบาลและคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ได้กำหนดวันเลือกตั้งขึ้นโดยเร็ว ท้ายสุดวันอาทิตย์ที่ 24 มีนาคม 2562 จึงเป็นวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบทั่วไปภายหลังรัฐประหารในปี 2557

การกำหนดวันเลือกตั้ง ส.ส. ที่เกิดขึ้นในปี 2562 นั้น ได้สะท้อนให้เห็นเงื่อนไขที่จำเป็นที่เป็นเส้นทางนำไปสู่การเลือกตั้งหลายประการ ดังนี้

1. เงื่อนไขด้านระยะเวลาตั้งแต่ 2557-2562 ซึ่งรวมแล้วประมาณ 4 ปีกับ 10 เดือนได้กลายเป็นช่วงสุญญากาศของอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบตะวันตกที่ถูกลดทอนความสำคัญลง พร้อมกับมีการเพิ่มขึ้นของอำนาจและอิทธิพลของกลุ่มทหารและข้าราชการประจำในตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญ ๆ

2. เงื่อนไขด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ประกอบด้วย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศใช้เมื่อ 13 กันยายน 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองประกาศใช้เมื่อ 7 ตุลาคม 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ประกาศใช้เมื่อ 12 กันยายน 2561 โดยหากพิจารณากฎหมายข้างต้นย่อมเปรียบเสมือนเส้นทางเดินสู่การเลือกตั้ง ซึ่งเงื่อนไขในข้อดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นประเด็นให้กลุ่มนักการเมืองและสังคมต่างเรียกร้องให้รัฐบาลรีบดำเนินการให้มีการเลือกตั้งโดยเร็วและเป็นไปตามกรอบระยะเวลาของรัฐธรรมนูญอีกทางด้วย

3. เงื่อนไขด้านพรรคการเมืองและนักการเมือง ที่มีจำนวนพรรคการเมืองและนักการเมืองที่หลากหลายและได้กลายเป็นกระแสกดดันให้มีการเลือกตั้งเร็วขึ้น โดยเฉพาะพรรคการเมืองระดับแนวหน้า อาทิ พรรคเพื่อไทย พรรคประชาธิปัตย์ พรรคภูมิใจไทย พรรคชาติไทยพัฒนา พรรคชาติพัฒนา หรือแม้กระทั่งพรรคอนาคตใหม่ที่ถือเป็นพรรคการเมืองที่เพิ่งถือกำเนิดขึ้นในวันที่ 3 ตุลาคม 2561 ก็เป็นส่วนหนึ่งที่กดดันและสร้างบรรยากาศทางการเมืองให้มีการเลือกตั้ง ขณะที่นักการเมืองที่ปรากฏตัวอยู่ในระบบการเมืองปัจจุบันนอกจากจะเป็นนักการเมืองรุ่นเก่าหรือนักการเมืองอาชีพที่อยู่คู่กับพรรคการเมืองมานานแล้ว ยังมีบุคคลบางคนบางกลุ่มหลากหลายอาชีพ อาทิ นักวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัย คารา นักร้อง นักธุรกิจและนักศึกษาต่างลงสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างหลากหลาย

4. เงื่อนไขด้านระบบการเลือกตั้งแบบระบบจัดสรรปันส่วนผสม เป็นระบบเลือกตั้งที่นำมาใช้เป็นครั้งแรกต่อการเลือกตั้งในปี 2562 ซึ่งนอกจากจะเป็นระบบที่เน้นเสียงข้างมากในระบบเขตเลือกตั้งแล้วยังเป็นระบบที่น่าจะเน้นเสียงของผู้ชนะและผู้แพ้ในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ มารวมกันในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ เพื่อคำนวณหาจำนวน ส.ส. ของแต่ละพรรคด้วย ซึ่งระบบดังกล่าวนี้มีความแตกต่างจากระบบเลือกตั้งแบบเน้นเสียงข้างมากที่ไทยเคยใช้มาแล้ว ตรงที่ผู้สมัครฯ คนใดได้คะแนนเสียงข้างมากที่สุดเป็นผู้ชนะในเขต

นั้น ๆ โดยดัดคะแนนของผู้แพ้ในเขตนั้น ๆ ทิ้งไป ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วระบบเลือกตั้งแบบใหม่นี้มีส่วนกระตุ้นให้เกิดพรรคการเมือง นักการเมืองและนโยบายใหม่ ๆ และยังกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศการเลือกตั้งได้เร็วขึ้น

5. เจอนไขด้านกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่เป็นบุคคลที่มีอาชีพ รายได้ การศึกษาและติดตามข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตและอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่มีทำที่หรือแนวโน้มรับรู้ถึงการเคลื่อนไหวทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของไทย ตลอดจนบุคคลที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปนับตั้งแต่ปี 2557 จนถึงวันเลือกตั้ง ย่อมเป็นสิ่งบ่งชี้ได้ถึงความรู้สึกและชื่นชอบของตนต่อพรรคการเมือง นักการเมืองและแนวคิดทางการเมืองใหม่ ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นและบุคคลเหล่านี้ได้สร้างความหวังให้พรรคการเมืองและนักการเมืองทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ต่างแสดงท่าทีและทิศทางการเมืองใหม่ ๆ เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของคนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง และนั่นจึงกลายเป็นส่วนที่ช่วยกดดันให้การเลือกตั้งเร่งวันและเกิดขึ้น

กระบวนการทางการเมืองหลังเลือกตั้ง 2562

หลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันอาทิตย์ ที่ 24 มีนาคม 2562 ภายใต้กติกาและระบบการเลือกตั้งใหม่ ส่งผลให้พรรคการเมืองและนักการเมืองทั้งหน้าเก่าและหน้าใหม่ต่างได้รับความนิยมจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศ ซึ่งในจำนวนพรรคการเมืองที่หลากหลายจำนวน 88 พรรคจะมีเพียงไม่กี่พรรคที่ส่งผู้สมัครฯ ลงแข่งขันเลือกตั้ง ซึ่งกลายเป็นระบบพหุพรรคที่แต่ละพรรคต่างได้จำนวนที่นั่ง ส.ส. ในสภามากน้อยต่างกันในขณะที่กระจายที่นั่งตามพรรคการเมือง โดยไม่มีพรรคใดครองเสียงข้างมากเด็ดขาด ซึ่งก็สอดคล้องกับรูปแบบการเลือกตั้งที่นำมาใช้เป็นครั้งแรกที่มีฐานคติในการส่งเสริมพรรคขนาดเล็กให้มีที่นั่ง ส.ส. ในสภาและลดหรือเพิ่มจำนวน ส.ส. ของพรรคขนาดใหญ่ในระดับเขตหรือบัญชีรายชื่อท้ายสุดแล้วการได้จำนวน ส.ส. ที่กระจายในแต่ละพรรคนั้นจะมีผลไปสู่การต่อรองระหว่างพรรคการเมืองเพื่อจัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น อันเป็นการตอกย้ำถึงการลดการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของพรรคการเมืองขนาดใหญ่เพียงไม่กี่พรรคเท่านั้น

นับแต่ปลายมีนาคมถึงเมษายน 2562 ความอลวนทางการเมืองก็เริ่มปรากฏขึ้น เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งยังไม่มีความพร้อมที่จะประกาศผลคะแนนและรับรองความเป็น ส.ส. ของแต่ละคนในแต่ละพรรคการเมืองทั่วประเทศ จนส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์การปฏิบัติหน้าที่ของ กกต. ว่ากำลังประวิงเวลาและเอื้อประโยชน์ให้แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือฝ่าย คสช. สนับสนุนหรือไม่ อีกทั้งในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดถกเถียงถึงประเด็นที่จะสร้างขอบธรรมในการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ของพรรคการเมืองต่าง ๆ โดยพิจารณาเป็นข้อทางการเมือง ดังนี้

ข้อที่หนึ่ง เป็นกลุ่มนักการเมืองในพรรคเพื่อไทยมีความเห็นสอดคล้องกันในประเด็นเรื่อง “จำนวน ส.ส. ที่มากกว่า” โดยเชื่อมโยงกับความนิยมของประชาชนที่เลือกเข้าสภาฯ จึงได้อาศัย

ความได้เปรียบทางการเมืองจากการมีที่นั่ง ส.ส. มากที่สุดประกาศรวบรวมแกนนำจากพรรคการเมืองต่างๆ ประกอบด้วย “เพื่อไทย อนาคตใหม่ เสรีรวมไทย เพื่อชาติ ประชาชาติพลังประชาชนไทยและเศรษฐกิจใหม่” ด้วยการลงนามประกาศสัตยาบันเพื่อเตรียมทีมจัดตั้งรัฐบาล (สมาชิกพรรคเศรษฐกิจใหม่ไม่ได้เข้าร่วม) โดยยกประเด็นความเห็นพ้องต้องกันของแกนนำว่าทำเพื่อให้เกิดประชาธิปไตยด้วยการเรียกฝ่ายของกลุ่มตนว่า “ฝ่ายประชาธิปไตย” และเรียกฝ่ายตรงข้ามว่า “ฝ่ายเผด็จการหรือฝ่าย กสช.”

ข้อที่สอง เป็นกลุ่มนักการเมืองในพรรคพลังประชารัฐมีความเห็นสอดคล้องกันในประเด็นเรื่อง “คะแนนความนิยมของประชาชนที่ได้มากกว่า” โดยเชื่อมโยงกับจำนวน ส.ส. ที่ได้กับคะแนนเสียงของประชาชนที่เลือกทั่วประเทศ และพร้อมประกาศสนับสนุนพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาเป็นนายกรัฐมนตรีและจัดตั้งรัฐบาลผสมนำโดยพรรคพลังประชารัฐ พลังท้องถิ่นไทย รัษฎ์ผืนป่าแห่งประเทศไทย และรวมพลังประชาชาติไทย

ข้อที่สาม เป็นกลุ่มนักการเมืองของพรรคภูมิใจไทย ประชาธิปัตย์ ชาติไทยพัฒนาและชาติพัฒนา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีที่นั่ง ส.ส. มากพอประมาณที่จะทำให้ข้อที่หนึ่งและข้อที่สองจัดตั้งรัฐบาลได้ หากแต่จำนวนพรรคการเมืองข้างต้นกลับมีบทบาทในการแสดงออกที่ไม่ชัดเจนว่าจะสนับสนุนข้อใด หากแต่ได้เสนอประเด็นไว้ชัดเจนถึงเรื่องการเชิดชู “ชาติ ศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์” ร่วมกันอย่างชัดเจนซึ่งนั่นก็ทำให้เห็นภาพได้ถึงการทดสอบจิตใจของกลุ่มการเมืองทั้งสองข้อข้างต้นว่าผลประโยชน์ทางการเมืองนั้นสามารถต่อรองกันได้หากรู้จักรอจังหวะและโอกาส และท้ายสุดพรรคภูมิใจไทยและชาติไทยพัฒนาได้ตัดสินใจเข้าร่วมกับพลังประชารัฐเพื่อจัดตั้งรัฐบาล

เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ได้ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งทั้งในระดับ ส.ส. เขต และ ส.ส. บัญชีรายชื่อทั่วประเทศในเดือนพฤษภาคม 2562 กลุ่มนักการเมืองในพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้เคลื่อนไหวและดูท่าทีที่จะชัดเจนมากขึ้นถึงการเตรียมจัดตั้งรัฐบาลใหม่ที่จะมีขึ้นราวเดือนพฤษภาคม 2562 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวประเด็นที่นำไปสู่การเคลื่อนไหวและทำให้เห็นเกมชิงอำนาจทางการเมืองเพื่อให้ได้นายกรัฐมนตรีนั้นคือ การเสนอชื่อบุคคลดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภา ซึ่งทั้งสองตำแหน่งดังกล่าวนอกจากจะเป็นตำแหน่งที่ทรงเกียรติและต้องวางตนเป็นกลางในสภาแล้ว ยังสะท้อนถึงภาพลักษณ์สองด้านของตำแหน่งอีกด้วย นั่นคือ ด้านหนึ่งสะท้อนถึงการทำหน้าที่ควบคุมสมาชิกทั้งสองสภา และอีกด้านหนึ่งสะท้อนถึงการทำหน้าที่ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องชอบธรรม โดยพิจารณาได้จากเกมการเมืองดังนี้

1. เกมชิงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร

การประกาศผลรับรองจำนวน ส.ส. ทั้งประเทศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ยิ่งทำให้เห็นทิศทางของตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมากขึ้น หากแต่รัฐธรรมนูญฉบับ 2560 กำหนดให้ ส.ส. และ ส.ว. ต้องมีการประชุมรัฐสภาเป็นครั้งแรกก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่ เพื่อที่จะได้มีการเสนอชื่อและแต่งตั้งสมาชิกของ

แต่ละสภาขึ้นดำรงตำแหน่งประธานสภาของแต่ละสภา คือ ตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภา ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้

1.1 ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นตำแหน่งที่มาจากการคัดเลือกของสมาชิกในพรรคการเมืองที่ถูกเสนอชื่อในคราวประชุมรัฐสภาครั้งแรก โดยหน้าที่สำคัญ คือ การเสนอชื่อบุคคลดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และยังปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งประธานรัฐสภาเมื่อมีการประชุมรัฐสภาอีกด้วย

ซึ่งกระบวนการได้มาซึ่งตำแหน่งประธานสภาฯ ถือว่าเป็นประเด็นของพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่ต่างเล่นเกมต่อรองผลประโยชน์ระหว่างกัน ทั้งนี้เพราะตำแหน่งประธานสภาฯ มีผลต่อการได้มาซึ่งตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสภาฯ ซึ่งหากการต่อรองไม่ลงตัวหรือมีการกำหนดเกมซ้อนเกม หมายถึงการกำหนดแผนรองรับการได้มาซึ่งตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลายแผน โดยไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามรับรู้ ย่อมมีผลต่อการพลิกแผนการรับรองรายชื่อนายกรัฐมนตรีในสภาได้ ดังนั้นการได้มาซึ่งตำแหน่งประธานสภาฯ จึงต้องมีการประเมินฝ่ายตรงข้ามว่าเสนอใครและอีกฝ่ายเสนอใครเพื่อเป็นการหยั่งเสียงว่าจะมีตอบรับจากพรรคการเมืองและกลุ่มนักการเมืองหรือไม่ อีกทั้งกระบวนการ “ล็อบบี้” (Lobby) หรือการเจรจาและต่อรองระหว่างกันจะเป็นวิธีการหนึ่งที่เกิดขึ้นแบบถูกันนานกันเสมอ ซึ่งท้ายสุดนายชวน หลีกภัยจากพรรคประชาธิปัตย์ก็ได้รับการเลือกจากที่ประชุมสภาฯ ให้ดำรงตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎร นายสุชาติ ตันเจริญ รองประธานสภาฯคนที่ 1 นายสุภชัย โพธิ์สุ รองประธานสภาฯคนที่ 2 ในปัจจุบัน

2.2 ประธานวุฒิสภา เป็นตำแหน่งที่มาจากการคัดเลือกโดยสมาชิกวุฒิสภาที่ประชุมในสภา โดยปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งรองประธานรัฐสภา

โดยตำแหน่งประธานวุฒิสภานอกจากจะมีความสำคัญต่อการประชุมสมาชิกวุฒิสภาและยังต้องปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับประธานสภาผู้แทนราษฎรในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นการเดินเกมการเมืองในปี 2562 ระหว่างการได้มาซึ่งตำแหน่งประธานสภาฯแล้ว ตำแหน่งประธานวุฒิสภาก็ต้องมาจากบุคคลที่เป็นที่ไว้วางใจในทางการเมืองอีกด้วย ทั้งนี้หากการเลือกตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในที่ประชุมรัฐสภาไม่เป็นไปตามแผนทางการเมือง จำนวนสมาชิกวุฒิสภาย่อมถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนบุคคลคนนั้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งด้วย ซึ่งนายพรเพชร วิชิตชลชัย ได้รับเลือกจากที่ประชุมวุฒิสภาให้ดำรงตำแหน่งประธานวุฒิสภา ในปัจจุบัน

2. เกมชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ภายหลังกระบวนการเลือกประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว หน้าที่ที่สำคัญของประธานสภาฯในฐานะประธานรัฐสภา คือ กำหนดการประชุมรัฐสภาให้มีการหยั่งเสียงของสมาชิกทั้งสองสภาเพื่อให้เลือกบุคคลดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หมายความว่า เกมต่อรองในการได้มาซึ่งตำแหน่งประธานสภาฯและรองประธานสภาฯได้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองระหว่างพรรคพลังประชารัฐและพรรคประชาธิปัตย์

หากแต่ประเด็นที่กลายเป็นเกมทางการเมืองที่ทำให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ยังไม่มีทีท่าที่ชัดเจนเกี่ยวกับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่าง ๆ เทียบกับจำนวนพรรคการเมืองที่จะร่วมจัดตั้งรัฐบาลที่มีปริมาณมากได้กลายเป็นเงื่อนไขต่อรองเพื่อจะออกเสียงเลือกหรือไม่เลือกบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่ถูกเสนอโดยพรรคพลังประชาชนได้เสนอ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ส่วนพรรคเพื่อไทย เสนอ นางสุดารัตน์ เกตุราพันธ์ และพรรคอนาคตใหม่ เสนอ นายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเกมชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของทั้งสามพรรคยังมีความไม่ลงตัวในตัวบุคคลที่ถูกเสนอชื่อและความไม่แน่นอนของ ส.ส. ในสังกัดพรรคของตนว่าจะสนับสนุนบุคคลที่พรรคเสนอหรือไม่ จนกลายเป็นกระแสคำว่า “งูเห่า” อันหมายถึง บุคคลหรือ ส.ส. ที่สังกัดพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งไม่เลือกบุคคลที่พรรคของตนได้เสนอชื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่กลับเลือกบุคคลที่ถูกเสนอโดยพรรคการเมืองอื่น ซึ่งสะท้อนได้จากสถานการณ์ทางการเมืองในช่วงมิถุนายน 2562 ซึ่งท้ายสุด พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีวันที่ 9 มิถุนายน 2562

สรุป

เส้นทางประชาธิปไตยภายใต้อำนาจอานิยมมีความทับซ้อนกัน ซึ่งพิจารณาได้จากกระบวนการทางการเมืองก่อนและหลังเลือกตั้ง 2562 โดยเฉพาะการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ผู้ใช้อำนาจกำหนดให้มีการเลือกตั้งเพื่อกำหนดเส้นทางประชาธิปไตยให้เป็นบรรทัดฐาน ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้กลับกลายเป็นกลุ่มการเมืองที่แฝงมาพร้อมกับกลุ่มอำนาจอานิยมแบบไม่เข้มงวด ที่พร้อมจับชั่วคราวเมืองครองเสียงข้างมากในสภาฯ และนั่นจะเป็นประเด็นคำถามที่ว่า เมื่อประชาธิปไตยเริ่มต้นใหม่ ความยากของรัฐบาล คือ ความยากจนและโอกาสการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานในด้านต่าง ๆ รวมถึงกระแสได้กลับจากกลุ่มการเมืองฝ่ายค้าน ที่จะได้เห็นในปัจจุบัน ท้ายสุดจะกลายเป็นวังวนทางการเมืองของชั่วคราวที่พยายามเปลี่ยนและผสมชั่วคราวอำนาจอันจะส่งผลให้รัฐบาลต้นคลอนที่อยากจะหลีกเลี่ยงได้ต่อไป

รายการอ้างอิง

- เกษียร เตชะพีระ.(2558). *เสรีนิยมกับประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คบไฟ.
- สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. (2544). *การเมือง แนวความคิดและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์.
- สิทธิพันธ์ พุทธน. (2544). *ทฤษฎีพัฒนาการเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2554). *รัฐกับสังคม: ไตรลักษณ์รัฐไทยในพหุสังคมสยาม*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ไชยันต์ ไชยพร. (2540). บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วยกำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์ : การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง. ใน *เอกสารประกอบการสอนนิสิตปริญญาเอก* (อัดสำเนา)., กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีดี พนมยงค์. (2552). *แนวความคิดประชาธิปไตยของปรีดี พนมยงค์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- สุรพศ ทวีศักดิ์. (2557). *ไตรทัศน์วิจารณ์ : ความคิดว่าด้วยพุทธศาสนา สถาบันกษัตริย์และประชาธิปไตย* ของ ส. ศิวรักษ์. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- อนุสรณ์ ลีมนานี. (2542). *การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง : ข้อพิจารณาเบื้องต้นในเชิงปรัชญาสังคมศาสตร์*. โครงการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Gandhi, J. (2008). *Political Institutions under Dictatorship*. New York: The United States of America by Cambridge University Press.
- McKenzie, W. J. M. (1969). *Political and Social Science*. Baltimore: Penguin Books, Inc.
- Miller, J. D. B. (1962). *The Natures of Politics*. London: Gerald Duckworth.